

Περιεχόμενα

1. Ο ΔΥΣΤΟΠΙΚΟΣ ΜΕΣΑΙΩΝΑΣ ΤΟΥ ΜΙΣΛΕ

ΤΟ ΒΗΜΑ ΚΥΡΙΑΚΗΣ_ ΒΙΒΛΙΑ 17/01/2021 σελ.1,3

1. Ο ΔΥΣΤΟΠΙΚΟΣ ΜΕΣΑΙΩΝΑΣ ΤΟΥ ΜΙΣΛΕ

Μέσο: ΤΟ ΒΗΜΑ ΚΥΡΙΑΚΗΣ_ΒΙΒΛΙΑ

Ημ. Έκδοσης: . . . 17/01/2021 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 17/01/2021

Σελίδα: 1

Ο ΖΥΓ ΜΙΣΛΕ
σε πίνακα του
Τομά Κουτίρ
(περ. 1865)

Ο δυστοπικός Μεσαίωνας του Μισλέ

Ρομαντική ιστοριογραφία και αφήγηση υψηλής λογοτεχνικής ποιότητας, ψυχογράφημα της εποχής και των ανθρώπων της, η «Μάγισσα» του σπουδαίου γάλλου ιστορικού αποτελεί ένα έργο που διαβάζεται με απόλαυση ακόμη και σήμερα

σ. 3

Ιστορία

Το «κυνήγι των μαγισσών» ήταν η μακρόχρονη προσπάθεια του επίσημου κλήρου να οβήσει τα τελευταία κατάλοιπα του παγανισμού και των αρχαίων πολιτισμών από τη σκοταδιστική Ευρώπη του Μεσαίωνα

ΤΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΒΙΣΤΩΝΗΤΗ

Τι είναι η μάγισσα; Στη μαζική κουλτούρα (ιδιαίτερα στις ταινίες και στα κόμικς του *Nτίονει*) είναι μια κακάοχημη και διαβολική γριά με μαύρο φόρεμα, μπερδεμένο σκουφο και μακριά νύχια που τη συνοδεύει συνήθως μια μαύρη γάτα και πετάει πάνω σ' ένα σκουπόξυλο. Φυσικά, η μάγισσα δεν ήταν αυτό στην πραγματικότητα. Ήταν νέα, όμορφη, σε μεγάλο βαθμό ανεξάρτητη, αθώο θύμα της μισαλλοδοξίας, του φανατισμού και των αθλιότητων της Καθολικής και αργότερα της Προτεσταντικής Εκκλησίας για ξέι και πλέον αιώνες. Ήταν αυτή που έστελνε κυρίως στην πυρά η Ιερά Εξέταση ως άθνη, αρετική, πανανίστρια και όργανο του Σατανά. Υπήρξε, ως εκ τούτου, αντιπροσωπευτική φιγούρα του πολιτισμού, ή πιο σωστά του «μη πολιτισμού» της Ευρώπης, όπως επισημειώνει μια αυθεντία επί του θέματος, ο *Rosalee Xooon Romney*, στο κλασικό σήμερα βιβλίο του του 1959 *The Encyclopedia of Witchcraft and Demonology* (*Εγκυκλοπαίδεια της μαγείας και της δαιμονολογίας*). Οι γνώσεις μας στην Ελλάδα για το θέμα είναι ελάχιστες. Γι' αυτό και η έκδοση της *Μάγισσας* του επικρανοσ γάλλου ιστορικού του 19ου αιώνα *Zila Mislé*, μεγάλης μορφής της ιστοριογραφίας του ρομαντισμού, είναι ένα σημαντικό εκδοτικό γεγονός. Πέραν του ότι έχει μεταφραστεί θαυμάσια από την *Εφη Κορομηλά*, ας τονίσω ότι συνοδεύεται από την εξαιρετική εισαγωγή της *Ανδρονίκης Διαλέτη*, που αναλύει αυτό το έργο του Μισλέ, γνωστού παλαιότερα από την ογκώδη ιστορία του της Γαλλικής Επανάστασης, δυσέυρετη – και πανάκριβη – σήμερα.

Ο Δυστοπικός Μεσαίωνας

Αναλύοντας την προσωπικότητα και ορίζοντας τα ειδοποιά γνωρίσματα της μάγισσας, ο Μισλέ μας δίνει τη δυστοπική εικόνα του Μεσαίωνα, τη σκοτεινή του πλευρά, τις σχέσεις ανάμεσα στο Κράτος και στην Εκκλησία, τα εγκλήματα που διέπραξαν οι Ιησούτες (που δεν ήταν βέβαια χειρότεροι από τους Δομινικανούς), τον μαρσασμό των κοινοτήτων και την άθλια μοίρα του λαού που υπέφερε τα πάνδεινα από τον κλήρο. Αλλά ο λαός δημιουργεί την Ιστορία, κατά τον Μισλέ. Και η μάγισσα είναι μια λαϊκή φιγούρα. Βρίσκεται κοντά στο φυσικό στοιχείο, είναι αγνή, δίκαιη, στοργική, αγαπάει τα παιδιά της, είναι μητέρα και σύντροφος. Και ενώ η θεοκρατική κοινωνία παραμένει στατική, η μάγισσα είναι εκείνη που θεραπεύει. Και επειδή το τολμά, πρέπει να πεθάνει στην πυρά.

Ο Μισλέ δεν εξιδανικεύει τη μάγισσα, που δεν τη θεωρεί μόνο θύμα, αλλά και θύτη, όπως λέει σωστά στην εισαγωγή της η *Ανδρονίκη Διαλέτη*. «*Περιφέρεται στους δρόμους με το κεφάλι ψηλά, αγέρωχη, καταφρονητική. Τη φοβούνται, τη μισούν, τη θαυμάζουν*» γράφει ο Μισλέ. Και ο ερωτισμός της έχει τη δύναμη να «λιγίζει» τους πάντες. Είναι η γυναίκα που υπερβαίνει το ιδεώδες του συγγραφέα για το αιώνο θήλυ. Αλλά βέβαια ο Μισλέ αναλύει με ακρίβεια όλα τα στοιχεία που τη συνδέουν με την παγανιστική εποχή, η οποία προκαλούσε τον θαυμασμό των εκπροσώπων του Διαφωτισμού. Το «κυνήγι των μαγισσών» επομένως δεν ήταν παρά η μακρόχρονη προσπάθεια του επίσημου κλήρου να οβήσει τα τελευταία κατάλοιπα του παγανισμού και των αρχαίων πολιτισμών από τη σκοταδιστική Ευρώπη του Μεσαίωνα, όπως αποφαίνεται στη *Λευκή θεά ο Ρόμερτ Γκρέιβς*. Μανιχαϊστές, παυλικιανοί, καθαροί και πάσης φύσεως αρετικοί έπρεπε να εξαφανιστούν διαπαντός.

Ο Μισλέ αναδίφηση στα αρχεία της εποχής και από αυτά άντλησε κάποια αντιπροσωπευτικά παραδείγματα αθών γυναικών που δώχθηκαν για μαγεία και δαιμονολογία περιγράφοντάς τα με συναρπαστικό τρόπο σαν

μυθιστοριογράφος πρώτης γραμμής. Μολονότι έχουμε απομακρυνθεί πολύ από εκείνους τους αιώνες, ο αναγνώστης διαβάζει τις ιστορίες τους με αίσθημα αγανάκτησης.

Το Σφυρί των μαγισσών

Το 1486 εκδόθηκε ένα βιβλίο με τίτλο *Malleus Meleficarum*, γνωστότερο ως *Σφυρί των μαγισσών*, στο οποίο ο Μισλέ αφιερώνει ολόκληρο κεφάλαιο. Υπήρξε καταστροφικό γιατί υπήρξε το «εγχειρίδιο», θα λέγαμε, που χρησιμοποιήθηκε προκειμένου χιλιάδες γυναίκες (υποτίθεται μάγισσες) να οδηγηθούν στην πυρά. Αφού η Βίβλος λέει πως υπάρχουν μάγισσες, τότε κάθε αμφιβολία και απιστία – άρα μαγεία και αίρεση – οδηγεί στη συμμαχία με τον «πίθηκο του Θεού», δηλαδή τον Διάβολο, στη συνοουσία με τους δαίμονες ή στη συμμαχία με τον Οξαποδό που προκαλεί αρρώστιες και μολύνσεις, σκοτώνει τις αγελάδες ή καταστρέφει τη σοδειά. Η παρόνοια είχε φτάσει σε τέτοιο σημείο ώστε η λέξη *femina* (γυναίκα) να ετυμολογείται από τις *Je* (πιστή) και *minus* (μείον), ενώ η λέξη *diabolus* από τις *dia* (δύο) και *bolus* (θάνατος). Επομένως η μαγεία σκοτώνει και το πνεύμα και το σώμα. Η μόνη θεραπεία είναι η πυρά.

Ο προτεσταντισμός ήταν πολέμιος της Ιεράς Εξέτασης, όμως αυτό δεν τον εμπόδιζε να χρησιμοποιεί και εκείνος το *Σφυρί των μαγισσών*. Πολλοί θα έλεγαν ότι ουσιωπά προθύτερο ψόγο το να καταδικάζουμε σήμερα το παρελθόν με τα δεδομένα του παρόντος. Αλλά ουδείς μπορεί να αγνοήσει ότι το έκαναν φυσιογνωμίες σαν τον Μισλέ πριν από

ΖΙΛ ΜΙΣΛΕ

Η Μάγισσα

Μετάφραση Εφη Κορομηλά. Εισαγωγή Ανδρονίκη Διαλέτη. Εκδόσεις Μορφωτικού Ιδρυματος Εθνικής Τραπέζης, 2020, σελ. 496, τιμή 27 ευρώ

160 χρόνια. Ένα τέτοιο παρελθόν, που έπειλε στην πυρά πάνω από 200.000 αθώες ψυχές (γυναίκες επί το πλείστον), είναι ανατριχιαστικό, αφού τα εγκλήματα εκείνα, όπως λέει ο *Rosalee Xooon Romney*, διαπράχθηκαν εν ονόματι του Χριστού.

Μάγισσες και Ροϊδής

Δεν ξέρω αν ο Εμμανουήλ Ροϊδής γνώριζε τη *Μάγισσα* του Μισλέ. Το βιβλίο εκδόθηκε στη Γαλλία το 1862. Σήμερα εκείνος ο σπουδαίος συγγραφέας είναι γνωστός κυρίως για το μυθιστόρημά του *Η πάνσοφα Ιωάννα*. Λιγότερο γνωστό είναι το δοκίμιο του *Αι μάγισσες του Μεσαίωνα*, που το δημοσίευσε εξι μόλις χρόνια μετά την έκδοση της *Μάγισσας* του Μισλέ. Εκεί ο Ροϊδής λέει πως οι «μαγισσες» του Μεσαίωνα δεν ήταν παρά δυστυχισμένες υπάρξεις που περιφέρονταν στα δάση προκειμένου να βρουν βότανα για να θεραπεύσουν τα άρρωστα παιδιά τους, αφού ο επίσημος κλήρος απέφρασε κάθε προσπάθεια για θεραπεία ως αμάτημα, θεοδομένο ότι το ζήμημα της ζωής και του θανάτου ήταν «θέλημα Θεού». Αποψη που βρίσκειται πολύ κοντά στην αντίστοιχη του Μισλέ ότι οι έρινες των μαγισσών σε ό,τι αφορά τη θεραπεία έπαιξαν αποφασιστικό ρόλο στη μετέπειτα ανάπτυξη της ιατρικής.

Ιστορική μελέτη και παραδειγματική αφήγηση, η *Μάγισσα* του Μισλέ είναι ένα εξαιρετικό και, για τα δεδομένα της εποχής του, «φαινητικό» βιβλίο. Όπως και το δοκίμιο του Ροϊδή – κι ως κατηγορήθηκε επιπόλεια ο τελευταίος για «μισογυνισμό».

Αθώες «μάγισσες», ένοχοι κατήγοροι

Ο Μεσαίωνας, η κοινωνία και η θέση της γυναίκας στη θεοκρατική Ευρώπη σύμφωνα με τον κορυφαίο ιστορικό Ζιλ Μισλέ

«Το Σάββατο των μαγισσών». Πίνακας του Φραντς Φράνκεν του νεότερου (1607). Η απεικόνιση των «μαγισσών» στην τέχνη ήταν ανάλογη με τη μοίρα τους στα χέρια των ηεροεξεταστών...